

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

[Ḥamishah Ḥumshe Torah]

‘im targum Onkelos, u-ferushe Rashi u-ve’ur ye-targum Ashkenazi

Sefer Be-reshit

Premsla, Yitṣḥaq Itsaḥ ben Tsevi Hirsh

Ofenbakh, 568 [1807 oder 1808]

n

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10084

ח א ויזכר אלהים את-נח
 ואת כל-החיה ואת-כל-
 הבהמה אשר איתו בתבה
 ויעבר אלהים רוח על-הארץ
 וישבו המים: ג ויסכרו מעינת
 תהום וארבת השמים ויכלא
 הנפש מן-השמים: ג וישבו
 המים מעל הארץ הלוך ושוב
 ויחסרו המים מקצה המשימים
 ומאת יום: ז ורתנח התבה

בתדש

ח (א) ענדליך דאכטע גאטט
 אן נח אונד אן אללעו
 טחור, אונד אן אללעו פיה,
 וועלכעו מיט איהם אין דער
 ארבע וואר, אונד פיהרטע
 אויגען ווינד איבער דיא
 ערדע, דאפאן דאנגעוואסער
 זיך לענטע: (ג) דיא קוועללען
 דער טיפע, אונד דיא שליווען
 רעו היטמעלו וואוידען פער-
 שלאסען, אונד דער רעגען
 פאם היטמעל הערטע אויף:
 (ג) דיא וואסער פערלאהרען
 זיך פאן דער ערדע וועג,
 איטמער מעהר אונד מעהר,
 אונד נאמען נאך הונדערט
 אונד פונפציג טאגען דער-
 געשטאלט אב: (ד) דאס
 דיא ארבע אים

רשי

תרגום אונקלוס

ח (א) ודקיר יי נת טח ונת כל חיתא
 ונת כל בעירא די עמיה קתיכותא
 ואעבר יי הוהא על ארעא ונחו טיאה:
 (ג) ואסתברו טבועי תהוטיא וכיו
 היטטיא ואתכלי טטרא טן שטיא:
 (ג) ותכו טיאה מעל ארעא אולין ותיכו
 וחסרו טיאה טטרא ותמישין ימיין:
 (ז) ונתת תיבותא כירחא

כל ועיטות וכלן אין כתיב כל לפי שגשגו מהם אופן שיש בהם טורף לעולם כגון חיי
 עכריא וכיוצא בהן: ויכלא, וימנע כש לא

באור

ח (א) וזכר אלהים זה השם מדת הדין
 הוא והפכה למדת רחמים ע"י
 תפלת הנדיקים ורשעתן של רשעים הופכת
 מדת רחמים למדת הדין שנאמר וירא ה' כי
 רבה רעת האדם ויאמר ה' אחזה (בראשית
 ו') והוא שם מדת רחמים: ויזכר אלהים את
 נח וגומר ומה זכר להם לבהשת זכות שלא
 השחיתו דרכם קודם לבן ואלא שישו בתובה:
 ויעבר אלהים רוח רוח תנחומין והנחה עברה
 לפניו: על הארץ על עסקי הארץ: וישבו
 כמו כשך שנת העלך (אסתר ב') לשון הנחת
 חמה: (ג) ויסכרו ועיטות כשנסתחו כתיב
 תכלא

ח (א) ויזכר ונ', הזכירה בנת מפני שהי' נדויק תמים, זכרת לו נרית להגילי ונח
 יכלול ורשו אשר אתו שם, ולא הזכירה כי בזכותו נטלו גם הם, אבל הזכירה שאפי'
 בחי' ובבהמה אינה בזכות שאין צבעלי הנפש זכות וחובה, ולתי באלם לבדו, אבל הזכירה
 בהם כי זכר את דבר קדשו שאמר והי' העולם, והרכון אשר לו צדירות העולם עלה לפניו
 ורבה קיומו צמיחם אשר ברא בו, והנה ראה עתה להוסיאם שלא יכלו בתובה, ולא הזכיר
 העוף והשקן כי זכירת החי' שיהם ויגיד עליו רש (הרעבון): וישבו, לשון מנוחה,
 ושראו שכן, והוא מננין הקל: (ג) ויסכרו, לשון סגירה, ופי' בכ"ף כמו בגימ' ל' יכלא,
 ענן

בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּשַׁבְעַת-עֶשְׂרֵי
יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל-הַר אֲרָרַט:
הַיְהוֹמִים הָיוּ הַלֵּוֹךְ וְחָסוֹר עַד
הַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בְּעֲשִׂירֵי בְּאַחַד
לַחֹדֶשׁ

אים זיבענטען מאָנאַטע אַם
זיבענצענדנטען טאָגע דען
מאָנאַטן, אויף דעם געבירגע
אררט רודיעטע: (ה) דיא
וואַסער פֿוֹדערען פֿאַרט אַב
צו נערהמען, ביו דעם
צערהנטען מאָנאַט: אַם
ערוטען טאָגע דען צעהנטען
מאָנאַטן

תרגום אונקלוס

רשי

בִּירְחָא שְׁבִיעָא בְּשַׁבְעַת עֶשְׂרֵי
יוֹמָא לִירְחָא עַל טוּרֵי קְרָדוֹ: (ה) וּמִיָּא
הוּוּ אֲזֵלוֹן וְחָסְרוֹן עַד יְרְחָא עֲשִׂירָא
בְּעֲשִׂירָא בְּחַד לִירְחָא

תכלא רחמיך (תהליס מ'), לא יכלה מייך
(בראשית כ"ג): מוקצה חמשים ומאת יום
התחילו לחזו' והוא א' בסיון, כיכד כ"ז בכסלו
פסקו הגשמים הרי ג' מכסלו וזכ"ט מטבת
הרי ל"ב ושבע ואדר וניסן ואייר קי"ח הרי
ק"כ: (ר) בחדש השביעי סיון והוא שביעי
לכסלו שבו פסקו הגשמים: בשבעה עשר יום

מכאן אתה למד שהיתה התיבה משיקעת י"א
למה

באור

ענין מביעה ועזירה: (ר) בחדש השביעי, לדעת רש"י הי' זה בחדש סיון שהוא שביעי
לכסלו שבו פסקו הגשמים, והחדש העשירי הנאמר בפסוק שלפנינו הוא אב עשירי למרחשון
ליחידת גשמים והרב ז"ל הוכיח את החשבון הזה מן הכתוב, והוא על פי מאמר חו"ל בב"ר,
ואולם הרמב"ן ז"ל כתב עליו ח"ל כיון שרש"י מדקדק במקומות אחריו מדרשי ההגדות ושורס
לבאר פשטי המקרא הרשה אותנו לעשות כן כי שבעי פני' לתורה ומדרשי רבי' חלוקים בדברי
רו"ל, ולדעתו החדש השביעי הוא ניסן והעשירי הוא תמוז כמשמעם, שביעי ועשירי למנין
העולם, והשיב על הראיות שהבי' רש"י ז"ל מן הכתוב, וטרח למנוסם החשבון על פי דרכו,
והרא"ם ז"ל התכחל בעד רש"י ז"ל וגם הרב בעל יפ"ת האריך בזה בב"ר, הרובה לעמוד על
אמתת הדברי' יעיון בספריהם, כי לא רניתי להאריך, ובלי אריכות דברי' וישא ומתן לא
יובנו הטעמות והראיות בכל הכורך, והנה לדעת כל המפרשי' המספר בתגבורת המו'
חמשי' ומאת יום ומנוח התיבה וראיות ראשי ההרים וארבעי' יום אחריו כן, הכל ידענו בדרך
הכנאות, כי הכתוב מודיע אותנו כן, אבל נח לא ידע רק שהרגיש כי נחה התיבה והמתין
לפי דעתו ומן שחשב כי קלו המוים, ושלח את העורב ואת היונה לדעת האמת: הרי אדרש,
לשון הרמב"ן ז"ל, והנה גם לדברי' גם לדברי' רבותינו ז"ל וכל המפרשי' יהיו הרי אדרש מן
ההרו' הגבוהי' אשר תחת כל השמים שהיו המו' עליהם ט' ואמה, ולכן יקשה זה כי הידוע בזה
היונים שגבוה מהם הרבה מאד וארץ אדרש בשפלה הכידור הקרוב לכל, ואולי נאמר כי הי'
החסרון ביו' לחדש השביעי גדול מאד מט' ואמה ויקודם לכן כראו ראשי ההרו' הגבוהי' לא
הרי אדרש, ויקר ויקרה התיבה שהיתה בארץ אדרש בחדש השביעי ותנח על ראשי ההרים
ההם, והנה נח מעת שכלה הגשם היה פותח וסוגר אותו כדרכו ואחר ע"ג יום מנוח התיב'
(הולך בזה ע"פ דרכו בבאור החדש השביעי והעשירי ע"ש) השגית מן התיבה ונראו
לו ראשי הרי אדרש וחזר וסגר אותו והגיד הכתוב כי אשר ארבעים יום שלח העורב
ולא אמר הכתוב ויהי בחדש פלוני ובוים פלוני ויפתח נח ויאמר ויהי מוקן ארבעים
יום להגיד כי מעת שנראו לנח ראשי ההרים המתין ארבעים יום כי חשב בלבו שבזמן
הזה כראו המגדלים ונגלו האילנות ויונאו העופות להם מנוח כאשר תקינה ופתח
החלון לשלוח העורב וכו' עכ"ל: (ה) הלוך וחסור, בא המקור לבדו, והראוי הולכי'
הלך

לְהִירָא נְרָאוּ רָאשֵׁי הַהָרִים :
 וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבַּעִים יוֹם וַיִּפְתַּח
 נָח אֶת-חַלּוֹן הַתֶּבֶת אֲשֶׁר עָשָׂה :
 וַיִּשְׁלַח אֶת-הָעֹרֹב וַיֵּצֵא יְצוֹא
 וַשׁוֹב עַד-יְבֹשֶׁת הַמַּיִם מֵעַל
 הָאָרֶץ : ח וַיִּשְׁלַח אֶת-הַיּוֹנָה

מֵאֲנָטוֹ זִינְד דִּיא שְׁפִיטְעֶען
 דער בערגע זיכטבאר גע-
 וואָרדען : (ז) אַלֹּו פִּירְצִיג
 טאַגע צו ענדע וואָרען ,
 אָפֿענטע נח דאַו פֿענזטער
 דער אַרבע , ווערלכעו ער
 געמאַכט האַטטע : (ז) אונד
 שיקטע דען ראָבען אויז :
 דווער גינג אימער אויז אינד
 קאַם צו ריק , ביז דיא וואָסער
 פֿאַן דער ערדע אויזטראָקענ-
 מאַתו

טען : (ח) דאָ שיקטע ער אויך דיא טויבע אויז , אום

תרגום אונקלוס

רש"י

לִירָחַא אֶתְחֵוּיָא וְרִישֵׁי טוּרֵיָא : (ז) וַהֲוָה
 מִסּוּף אַרְבַּעִין יוֹמִין וּפְתַח נֹחַ יֵת
 בַּת תִּיבוֹתָא דִּי עֹבֵד : (ז) וַשְׁלַח יֵת
 עוֹרְבָא וְנִפְק מִפֶּק וְתַאִיב עַד דִּיבִישׁוּ
 מַיָּא מֵעַל אַרְעָא : (ח) וַשְׁלַח נֹחַ יוֹנָה
 מַלּוֹתִיָּה

אמה שהרי כתיב בעשירי באחד לחדש נראו ראשי ההרים זה אב שהוא עשירי למרחשן לירידת גשמים והם היו גבוהים על ההרים חמש עשרה אמה וחסרו מיום אחד בסיון עד אחד באב חמש עשרה אמה לששים יום הרי אמה לד' ימים כמנא שני" בסיון לא חסרו אלא ד' אמות וכמה התיבה ליום המחרת למדת שהיתה משוקעת י"א אמה במים שעל ראשי ההרים : (ה) בעשירי נראו הגשם וא"ת הוא אלול ו' לכסנו אפסק הגשם כשם שאתה אומר באחד הוא סיון והוא ז"ל להפסקה , א"ל לומר כן על כרחך שביעי אי אתה מוכה אלא להפסקה שהרי לא כלו מ' של ירידת הגשמים ומאה וממשה של תגבורת המים עד אחד בסיון * ואם אתה אומר שביעי לירידה אין זה סיון , והעשירי אי אפשר למות אלא לירידה שאם אתה אומר להפסקה והוא אלול , אי אתה מוכה בראשון באחד לחדש חרבו המים מעל הארץ , שהרי מקץ ארבעים יום משנראו ראשי ההרים עלת את העורב וכ"ח יום הוחיל בשליחות היונה הרי ששים יום משנראו ראשי ההרים עד שחרבו פני האדמה , וא"ת באלול נראו כמנא שחרבו במרחשן והוא קורא אותו ראשון ואין זה אלא תשרי שהוא ראשון לבריאת עולם ולר' יהושע הוא ניסן : (ז) מקץ ארבעים יום משנראו ראשי ההרים : את חלון התיבה אשר עשה * לזכור ולא זה פתח התיבה העשוי לביאה ויציאה : (ז) יצא ושוב * ה'לך ומקיף סביבות התיבה ולא הלך בשליחותו שהיה חושדו על בת זוגו כמו ששנינו באגדת חלק : עד יבשת המים * פשוטו כמשמעו , אבל מדרש אגדה מוכן היה העורב לשליחות אחרת בעצירת גשמים בימי אליהו שנאמר והעורבים מביאים לו לחם ובשר , (מלכים א' י"ז) : (ח) וישלח את היונה * לסוף שבעת

באור

הלך וחוכרים חסור : (ז) חלון , שרשו חלל והראוי חללון כמו בחצנן תמר (בראש"י י"ד ז) , והוא הנזכר שאמר צהר תעשה לתבה , וכראה שכל עוד שהוא סתום ע"י הגשם הספירו אשר הושם בתוך החלל יקרא צהר , שאז איכנו כו חס לאורה , וכאשר יפתח הסתום יקרא חלון והי' מאמר ויפתח את חלון ע"ד ובגדי ערומים תפשיט (איוב כ"ב ז) : (ז) יבשה , מקור שלם עם התי"ו שלא כדרך חצריו וראוי להיות יבוש כמו ירד ירדנו (בראשית מ"ג י"ט) , או בשפת כמו עד רדת חמתך (דברים כ"ח כ"ח) , והוא על משקל יבולת , אי יקי' שסווספה בו התי"ו אעפ"י

אום צו זעהען, אָב דיא
 וואָסער געפאלען זינד אויף
 דעם ערדבאָדען : (ט) דיא
 טויבע פֿאַנד אָבער קיינע
 רוהעשטעטטע פֿיר איהרען
 פֿום באַללען, אונד קעהרטע
 צו איהם אין דיא אַרבע
 צוריק, דען נאָך וואָר וואָסער
 אויף דער גאַנצען ערדע :
 ער שטרעקטע זיינע האַנד
 אוי, נאַם ויא, אונד בראַכטע
 דיא צו זיך אין דיא אַרבע :
 (י) הירויף וואָרטעטע ער

מאתו לראות הקלו המים מעל
 פני האדמה : ט ולא מצאנו
 היונה מנוח לבקר גלה ותשב
 אליו אלהתבה כימים עלפני
 כל הארץ וישלח ידו ויקחה
 ויביא אתה אליו אלהתבה :
 ויחל עוד שבעת ימים אחרים
 ויסף

נאך אנדערע זיבען טאָגע ,

אונד

רש"י

תרגום אונקלוס

שבעת ימים שהיו כתיב ויחל עוד ז' ימים
 אחרים מכלל זה אתה למד שאף בראשונה
 החיל ז' ימים : וישלח ידו זה לשון שליחות
 אלא לשון שלוח שלחה ללכת לדרכה וכו' ויראה
 אם קלו המים שאם תמצא מנוח לא תשוב אליו :
 (י) ויחל לשון המתנה , וכן לי שמש ויחל
 חיוב

מלותיה למחוג אם קלו טיבא טעל
 אפי ארעא : (ט) ולא אשכנת יונה
 טנח לפקדת רגלה ותבת לותיה
 לתיבתא ארי טיבא על אפי כל ארעא
 ואושיט ידיה ונסקה ואעל יתה לותיה
 ואוסף

לתיבתא : (י) ואוריד עוד שבעת ימים אחרים

באור

אעפ"י שהי'ד כתובהמה שלא נוספת בארנתי הפ"א אה"כ תעדר הי"ד, ועין מ"ש
 בפ' שלח לך על מבילתי יכלת ה' (במדבר י"ד י"ו) : (ח) הקלו, שהיו קלל, ונ' אחר
 מעטו כי הדבר המועט הוא קל מהמורובה והמורובה יקרא כבד כמו וכבדו בניו (ח"ב
 י"ד כ"א), מקנה כבד מאלד (שמות י"ב ל"ח), בחיל כבד (מלכים ב' י"ח י"ז) : (ט)
 ולא מצאה היונה מנוח, אין מנהג העופות לנוח בראשי ההרים הגבוהים על החרן
 ואין חילן שם אף כי נהיות המים על פני כל הארץ, ולכן לא מצאה היונה מנוח
 אשר יעב לה ובעת הראות החילנות הלכה לנפשה כי גדלויותיהם תקננה (הרשב"א) :
 (י) ויחל, דקדוק המלה הזאת קשה, כי מלת ויחל דלקמן ירא' שרשו יחל, כפ"ן
 ראוי להיות כאן (אם הוא מנבין הקל ויחל על מ"ש עסק' ויקח' כח מייטו בראשי'
 ט' כ"ד), או ויחל על עסק' וישב' יעקב (שם ל"ז ח'), לכן דעת הראב"ע
 שאיננה מנורת תוחלת רק מנורת תחלה, ושרשו חלל, חלל לכי פשטות
 הכתוב לא איך פה ענין תחלה, ולכן טיים הראב"ע ויתכן להיות מלה זרה בדקדוק,
 ולדעת הרד"ק בשרשים שרש יחל ובמכלול (ד' קטן דף קכ"ג ע"ב), שרשו יחל מנבין
 פיעל הדגוש, וכפל הפ"א, וכתב עוד שיותר טוב היותו מנבין נפעל, עד שבסוף דבריו
 כתב שם, ח"ל ויותר כהן הוא היותו מנבין הענין מנבין הפעיל והוא דבור על אשכנזי,
 וכן כתב אדוני אבי ז"ל בספר הזכרון עכ"ל, ור"ל ששם שרשו חל ביאודו כמו שרש
 יחל דלקמן והם ב' שרשים מנבין אחד כמו טוב וטב, וראוי להיות ויחל, רק לכמה
 וי"ו ההסך העשם כסוג אחר, ולא יבא כס בראש אחרו ת"ג בלי נניית טעם
 לכן

וַיִּסַּף שְׁלַח ית יִזְנָה מִן תִּיבוֹתָא :
וַתֵּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה
לֵעֵת עָרֵב וְהָיָה עֲלֵהּ יַיִת טָרֵף
בְּפִיהָ וַיֵּדַע נֹחַ כִּי קָלוּ הַמַּיִם

מער

אונר שיקטע אבערמאָהלו
דיא טויבע אויז דער ארבע:
(יא) אלו דיא טויבע צור
אבענרצייט צו דיק קאם,
האטטע זיא איין עהלבלאט,
אבערפליקט, אים טונרע:
דא מערקטע נח, דאס דיא
וואסער

רש"י

תרגום אונקלוס

וַאֲסִיף שְׁלַח ית יִזְנָה מִן תִּיבוֹתָא :
(יא) וַאֲתַת לִוְתִיָּה יִזְנָה לְעֵדוֹן רִטְשָׁא
וְהָא טָרֵף וְתָא תְּכִיר טַחִית בְּפִיָּתָא
וַיֵּדַע נֹחַ אַרְי קָלוּ מַיָּא

(איוב כ"ט) והרבה יש במקרא: (יא) טרף
צפיה חומר חני שזכר היה לכן קורא
פעמים לשון זכר ופעמים לשון נקבה לפי שכל
יונה שבמקרא לשון נקבה כמו כיונים על
אפיקי מים רוחות (שיר ה') כיונה הגאות
כלם הונות (ישוקאל ז') וכמו כיונה פתה
הושע

באור

לכן נשתנה לסגול כמו וישוב לו את שרה אשתו (בראשית כ' י"ד), ומנאלו לו חנניו
מענין זה ומנניט, ויחילו עד צום (שופטים ג' כ"ה), על כן לא יחיל
עונו (איוב כ' כ"ה), וכן כתב בצרעים שרש חול שכל חלו המה מענין תחלת,
והנה חקלם ויב"ע תרגמו ואוריד, מלשון המתנה, (וכן פי' רש"י אבל לפי מה שהביא
ראי' מן לי שמשו ויחלו (איוב כ"ט כ"ח), יראה שדעתו כי שרשו יחל, וכן תרגמו
המתרגמים בפסוקי' הנזכרים, כי המה ענינים קרובים זה לזה, כי הממתין הוא
יחל וינקה, ומי שאבדה תחלתו ותקומו לא ימתין: (יא) עלה זית טרף בפיה,
רש"י פי' כי טרף הוא פעל, ושם אל היונה שטרפה צפיה עלה זית (ואף שהוא כולו קיץ
בלא חס"פ, הנה מנאלו כן כמה פעמים עברים כמו כי הוא טרף וירפאו (הושע ו' א'),
ה' טרף גאות לבש (תהלים צ"ג א'), ועוד רבים הביאם הרד"ק במכלול (ד' קטן
דף ה' ע"ג), ועם שכל הביטוי שגפרשה שאכל היונה הם לשון נקבה, כתב רש"י
שנראה שה' זכר לכן שייך בו צ' מינו הכינים לפי שמין היונה הוא לשון נקבה בכל
המקרא, וגם הראב"ע נראה לו הפי' הזה נכון יותר מכל הפירושים שהביא, אך לדעתו
טרף שב על פיה (והבי' טוסף כמו צ' של ברוחו שמים שפרה (איוב כ"ו י"ג), לדעת
קצת מפרשים שבאורו כמו ורוחו שמים שפרה כי שפרה הוא ל"כ שב אל הרוח שהוא ג"כ
לפעמים לשון נקבה), ור"ל שפיה טרף עלה זית כי פה הוא ל"ו כמו וכל הפה אשר לא
נשק לו (מלכים א' י"ט י"ח), והרד"ק בצרעים שרש טרף פי' שהוא שם תואר בעבור
שהוא קטן, והוא תואר לעלה, כלומר עלה זית הי' טרוף צפי היונה וכן דעת אונקלוס
שתרגם תביר והוא ענין הלקיחה בחטיפה והסנאש בכריתה, ולכן אמר לשון טרף כי הכיר
בו נח כי טרפתו ושברתו מהזית ולא שנאלו על פני המים, וכן פירש גם הראב"ע בסוף
דבריו, וכתב שיש תאר דומה לפועל זית תאר דומה לפועל, וכן פי' הרשב"ץ, וכן
מתורגם בל"א, ואין מסדר הנחת הטעמים סתירה לזה הפירוש כי כאשר ראה נח עלה זית
התפלא ושמש בו, לפיכך הוא מוכרת בטעם, אח"כ הכיר בו שהוא טרוף, ושהוא צפי היונה
(ויהי, דא וואר איין עהלבלאט! אב גפליקט, אין איהרס עונדי), כענין ותפתח ותראבו
את הילד והנה הוא נער בכה (שמות ב' ו'), עיין ביאורט שם: וכתב הרשב"ץ ז"ל ויפשו
של פסוק זה יראה שלא נעקרו האילנות ולא נמחו במבול כי לא היה שם נחל שיטף בעבור כי
נתמלא כל העולם מים, ואולם לדעת ר"ל נאצרו האילנות בארץ ישראל, לפי שלא ירדו שם

מֵעַל הָאָרֶץ : יב וַיִּיחַל עוֹד
 שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרַיִם וַיִּשְׁלַח אֶת־
 הַיּוֹנָה וְלֹא־יָסְפָה שׁוֹבֵב־אֵלָיו
 הָעוֹד : יג וַיְהִי בְּאַחַת וּשְׁש־מֵאוֹת
 שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ
 חָרְבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ וַיָּסַר
 נֹחַ אֶת־מִכְסֵה הַתְּבֵה וַיֵּרָא
 וַהֲגִידָה חֲרָבוֹ פְּנֵי הָאֲדָמָה :

וואסער אויף דער ערדע
 געפאללען זינד : (יב) נון
 ווארטעטע ער נאך זיכען
 אנדערע טאגע, אונד שיקטע
 דיא טויבע אויז, זיא קעהרטע
 אבער גיבט ווידער צו איהם
 צו רוק : (יג) אלו נת זעלו
 הונדערט אונד איין יאר
 אלט וואר, אס ערוטן טאגע
 דעו ערוטען מאנאטו, וואר
 דאז וואסער אכנעטראקנעט
 פאן דער ערדע : דא טהאט
 נח דיא דעקע דער ארבע
 אב, אונד זאהע, דאס דיא
 אבער פלעכע דעו ערדרייכו

ובחדש

אכער

אב געטראקנעט וואר :

אונד

תרגום אונקלוס

רש"י

מעל ארעא : (יב) ואודיד עוד שקבא
 יוטין אחרין ושלח ית יונה ולא
 אוסיפת לטוב לותיה עוד : (יג) והנה
 בשית טאה ותרא שנין בקדטאה
 בחד לירחא נגיבו טיא טעה ארעא
 ואעדרי נח ית חופאה דתיכוסא וקוא
 וקא נגיבו אפי ארעא : וכירחא

(הושע ז') : טרף, חטף וחדש אגדה לכן
 חזון ודרשו כפיה לכן נזכר חמה יהי
 שוטותי מרודין כות ובידו של הקב"ה ולא
 מתוקין כדכש בידו ב' : (יב) ויחל הוא
 לכן ויחל אלא אזה לכן ופעל חה לכן
 ויתפעל. ויחל ויחל, ויתחן : (יג)
 כראשן. לרא הוא תשבו ולרכי יהושע הוא
 ניסן : חרטו נעשה כחן טיט שקרטו פניה
 של

באור

וי המבול כי אס נתגלגלו משאר הארצות וכנסבו לתוכה וע"ז זה נשברו ונעקרו הילנות ככל
 העולם וכשארן נאח ישראל ומשם הניחה היונה את העלה מהר המעשה (כ"ד) : (יב)
 ויחל שרא יחל בלי ספק, אך נכניט מחלוקת יש, לדעת ר' יוסף קמחי אביו של הרד"ק,
 (הניחו הרד"ק במחלול דף קי"ז ע"ב ודף קכ"ג ע"ב ובארשים שרש יחל), הוא מנבין
 התפעל ודגש שני'ד השני' לחסרון מ"ו התפעל וקוין הו"ד לתשלוס דגש הראוי לבחי
 בחי'ת לסי' הנבין ועקרו ויחל וכתב אלו הי' מנבין נפעל כאשר כתובו ר' יהודה
 ור' יונה הי' ויחל בחי'ו כי נבנן נפעל מהסך הו"ד פ"א הפעל לחי'ו נראית
 בעתידים לעולם ובהתפעל פעם ביו' וכעס ביו'ד כש ויקינבו (שמות י"ט י'),
 ויחלדו (במדבר א' י"ח), ובט הרד"ק כתב עליו במחלול (דמס קטן דף קכ"ג ע"ג),
 ובארשים שרש יחל ח"ל ועוב מה שאמר אס הו"ד פ"א הפעל היתה פתוחה אבל מנאטוה
 קינבה כמשפט האית'ן מנבין נפעל עכ"ל ור"ל כי לתשלוס דגש ההתפעל איננה ראוי'
 להיות קטוב' כי אין כח בחי'ת להוריד הדגש, ולכן הסכים שהא מנבין נפעל, וכן הוא
 דעת הראב"ע וכתב שגא ביו"ד על משקל השלם כש ויה יקרה (שמות י"ט ג'), וכתב

י' וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁנַי בְּשִׁבְעָה
 וַעֲשֵׂרִים יוֹם לַחֹדֶשׁ יִבְשֶׁה
 הָאָרֶץ : ס רביעי טו וַיִּדְבֹר
 אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ לֵאמֹר : טז צא
 מִן־תְּהִבָּה אֶתְּהוּאֲשֶׁתְּךָ וּבְנֵיךָ
 וּנְשֵׁי־בְנֵיךָ אִתְּךָ : י' כָּל־הַחַיָּה
 אֲשֶׁר־אִתְּךָ מִכָּל־בֶּשֶׂר בְּעוֹף
 וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הַרְמֹשׁ הַרְמֹשׁ
 עַל־הָאָרֶץ הוֹצֵא אִתְּךָ וּשְׂרָצוֹ
 בָּאָרֶץ וּפְרוֹ וּרְבוֹ עַל־הָאָרֶץ :
 י"ח וַיֵּצֵא־נֹחַ וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי־

° היצא קרי בניו

(יד) אכער אים צווייטען
 מאנאט , אים זיבען אונד
 צוואנציגסטען טאגע דעו
 מאנאטו , וואר דיא ערדע
 פעללליג אויו געטראקנעט :
 (טו) דא רעדעטע גאטט מיט
 נח , אונד שפראך : (טז) געהע
 הערויו אויו דער ארבע , דוא ,
 דיינע פרויא , דיינע זאהנע ,
 אונד דיינער זאהנע ווייבער
 מיט דיר : (יז) אללערלייא
 טהור , וועלכעו בייא דיר
 איזט , פאן אללערלייא
 פלייש , אן געפליגעל , פיה ,
 אונד אן אללערלייא געווירם ,
 דאן אויף ערדען קרוכט ,
 כרינע מיט דיר הערויו ,
 דאס זיא זיך פארט פפלאנעען
 אויף דער ערדע , פרוכטבאר
 זיין אונד זיך פערמערדען
 אויף דער ערדע : (יח) אונד זיינע פרויא , אונד זיינער
 ווייבער

זאהנע

תרגום אונקלוס

רשי

(יד) וּבִיְרֵחָא תְּגִינָא בְּעֶסְרִין וּשְׁבַע־עָא
 יוֹמָא לְיִרְחָא יְבִישֶׁת אֶרְעָא : (טו) וַיִּטְלִיל
 יי עם טח לטיטר : (טז) פוקטן תיבותא
 אַתְּ וְאִתְּתָהּ וּבְנֵיהּ וּנְשֵׁיהּ בְּיָדְךָ עֵטָה :
 (יז) כָּל חַיָּתָא דְּעֵטָה טַבַּל בְּסַרְא
 בְּעוֹפָא וּבְקַבְעִידָא וּבְכָל רִיחְשָׁא דְּרַחֲשׁ
 עַל אֶרְעָא אִפִּיק עֵטָה וַיִּתְּלִידוּן
 בְּאֶרְעָא וַיִּקְשֹׁן וַיִּקְטֹן עַל אֶרְעָא :

של מעלה : (יד) יבשה נעשה גריד כהלכת :
 בשבע ועשרי וירידתן כחדש השני ב'ז לחדש
 חלו י"ח ימים שהחמה יתירה על הלבנה
 שמשפט דור המבול שנה תמימה היה (טו) אתה
 ואתך וגו' איש ואשתו כאן התיר להם תשמי'
 היישה : (יז) הוצא הוצא כתיב הוצא קרי
 הוצא חסור להם שיצאו , הוצא חס חסר
 רובים לגאח הוציאם אתה : וסדרו בלחן
 ולא כתיבה מניד שאף הכהמה והעוף נחברו
 בתשמיש

(יח) ונפק נח ובנותיו ואחתייה ונשי
 בנותי

באור

עוד שנה מעליל כיו וירחם (בחדש כ"ח ח), ויצטרך (שם כ"ה ג'), יש מזה הבנין
 שהיא מלרע ויפקדן (שם ח) חקום דוד (שם ח) כ' כ"ה וכו'), וביאורו שעתיד
 בתחלת שנת היום הראשונים ועוד שנת ימים אחרים : (יז) חרכו , ועדיין לא
 תוכל הדג לדרוך על הארץ שהיא רכה כי פני חרכו לבדס : (יד) יבשה הארץ ,
 נעשית גריד כהלכתה : (טז) הוצא , כתיב והוא כתיבה נתי כ"ח י"ד מבני הפעיל ,
 ה"ח

בניו יתו : יט כל החיה
 כל הורמש וכל העוף כל רמש
 על הארץ למשפתיהם יצאו
 מן התבה : כ ויבן נח מזבח
 ליהוה ויקח מכל הבהמה
 הטהורה ומכל העוף הטהור
 ויעל עלה במזבח : כא וירח
 ה' יהוה את ריח הניחה ויאמר
 ס' יהוה אלה לבו לא אסף

חייבער מיט איהם, הערוו :
 (יט) אללערלייא טהור,
 אללערלייא געווירם, אונד
 אללערלייא געפליגעל,
 אללעו וואו אויף ערדען
 קריכט, קאמען, נאך איהרען
 געשלעכטערן, אויז דער
 ארבע הערוו : (כ) נח בוואטע
 דעם עויגען איינען אלטאר,
 נאם פאן אללערלייא ריינעם
 פיה, אונד פאן אללערלייא
 ריינעם געפליגעל, אונד
 בראכטע נאנצע אפפער אויף
 דען אלטאר : (כא) דער
 עויגע נאם דען ליבליכען
 רופט מיט וואהלגעפאללען

אן, אונד שפראך צו וידועלבוט איך וויל דאן ערדרייך ניכט מעהר פערפלוכען

רש"י

תרגום אונקלוס

בנזחי עמיה : (יט) כל חיתא כל רחשא
 וכל עופא כל דרחיש על ארעא
 לזרענתחון נפדי טון תיכרתא : (כ) ובנא
 נח טרבתא קדם יי וגסיכ טבל
 בערא דביא ומכל עופא דבי ואסיק עלון על טרבתא : (כא) וקבל יי
 ברענא ית קרבניה ואמר יי בטיטריה לא אוסיף
 לתילט

בתמיים : (יט) למשפוחיהם קבל עליה
 על מנת לידבק במיין : (כ) מכל הבהמה
 הטהורה אמר לא טוב לי הקב"ה להקניט
 מאלו' ו' אלא כדי להקריב קרבן מהם :
 מנעוריו

באור

היא קרי ונא על דק הספיע מהלמים הפקר כש הישר לפני דרכך (תהלי' ה' ט'),
 כתיב הושר וקרי הישר : (יט) למשפוחיהם, יתכן שיש
 אחד כולל משפוחות הרבה : (כ) ויעל, מכנין הפעיל והוא יוצא שהעלה דבר אחר
 וראוי להקדק בשם נקודות על משקל ויפן וכעבור העין נפתחו, אבל ויעל משה (שעות
 י"ט כ'), מכנין הקל והוא עומד שעלה בעצמו וראוי להקדק בחירוק סגול על משקל
 ויפן ונפתחו בעבור העין, וכן הענין נודע אם הוא מהקל או מההפעיל : (כא) וירח,
 על משקל וינח בכל גבול מצרים (שעות י' ד'), ופתח הר"ש להרשכת החיות :
 הניחה, מלשון מטפה, ושרבו כוח וכפול בו למ"ד הפעל בפלג ופעלו לניסוך (ישע'
 א' ל"א), שרשו נח ואם ה' מהלמים ה' משקלו פערור : אל לבו, לא גלה הדבר
 לנביא בזמן ההוא, רק בזום נותנו את משה בכתיבת התורה גלה אליו כי כאשר
 הקריב נח קרבנו עלה לרצון וגור שלא להכות עוד כל מי : ומלילה חלילה שיתפעל
 השם ע"י הריו, וטעם המליצה כך הוא לדעת המתרגם האשכנזי ו"ל שז הריו הוא כנגד
 הזכרון בנפש, ולכן יאמר יעביר לבנה (שם ס"ג'), במקום מקטיר לבנה, וכן זכר כל
 ינחתך (תהלים כ' ד'), והחלק השוקט מהקרבן יקרא אוברה, משתה מאמר וירח ה'
 ר"ח הניחה השער שעלה לפניו וזכרון ההקרבה ופקודת המקריב לטובה, וכן ת"א וקבל

לְקַלֵּל עוֹד אֶת־הָאָדָמָה בְּעִבּוֹר
 הָאָדָם כִּי יַצַּר לֵב הָאָדָם רַע
 מִנַּעֲרֵיו וְלֹא־אָסַף עוֹד לְהַכּוֹת
 אֶת־כָּל־חַי בְּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי :
 כִּי עַד כָּל־יְמֵי הָאָרֶץ זֶרַע
 וְקָצִיר וְקֹר וְחֹם וְקִיץ וְחֹרֶף
 וַיּוֹם וְלַיְלָה לֹא יִשְׁבְּתוּ :

פֶּרֶר־לֹבֶעֶן , אֹם דַּעו
 מַעֲנִשֶׁן וְוִילֵלֶעֶן , דַּעו דַּעו
 טִיכְטֶען דַּעו מַעֲנִשֶׁר־יִכְעֶן
 דַּרְעֶר־צַעֲנו אִיזט בַּאָזַע פֶּאָן
 וּנְגַעֲנַר אוּיף : אִיךְ וּוִיל נִיכְט
 מַעֲרַר אַלֶּלֶעו לַעֲבַעֲנֶר־יִגַּע
 טַאָרְטֶען , וּוִיא אִיךְ גַּעֲטַהֲאָן
 הַאָבַע : (כב) וְאֵ לֹא־נִגַּע דִּיא
 עֲרַדַּע וּזִיין וּוִירַד , וְאֶלֶל וְאָאט ,
 אֹנַר עֲרַנְטֶע , פֶּרַאָזט , אֹנַר
 רִיטְצַע , וְאָמְמַעֲר אֹנַר
 וּוִינְטַעֲר , טַאָג אֹנַר נֹאכְט
 נִיכְט מַעֲהַר אוּיף דַּרְעֶען :

ויברך

באטט

רש"י

תרגום אונקלוס

(כא) מכעוריו • מעעריו כתיב משכנער לגלות
 מוועי אמו נתן בו יצר הרע • לא אוסף ולא
 אוסף • כפל הדבר לשנועה הוא שכתב אשר
 כשנעתי מעבור מן נח (ישעי' כ"ד) ולא מניחו
 בה שנועה אלא זו שכל דבריו והיא שנועה
 וכן דרשו חכמים במסכת שנועות : (כב) עוד
 כל ימי הארץ וגו' לא ישבותו • ו' עתים הללו
 ב' חדשים לכל אחד ואחד כמו ששנינו חמי
 תשרי ומרחשון וחמי כסליו זרע • קמי כסליו
 וענת וחמי שנט קור וכו' , גב"מ : קור קשה
 מתורף

למילט עור ית ארעא בריל חובי
 אנשא ארי יצרא רבא דאנשא ביש
 מזעיריה ולא אוסיף עוד למטחי ית
 כל החי פטא העבדית : (כב) עוד
 כל יומי ארעא זרעא וחצדא וקורא
 וחוקא וקישא וסתנא ויטם ולילא
 לא יבטלון : וברך

באור

י' ברעוא ית קירבניה עכ"ל, וכן תרגמו כל"א : לקלל עוד, מהיום והלאה או פעם
 שנית כמו ויברך על יצארו עוד (בראשית מ"ו כ"ט) : בעבור האדם, כי בעבורו
 בענשה : כי יצר לב האדם, תלות לב האדם ודעיוניו נקרא כן לפי שהוא יוצר
 ופועל הענינים בלב שהלב מתאוה אליהם, והכוונה אחרי שיצר לב האדם רע ומעוררו הנה
 אין נכס כל אדם להיות מושל ברצונו ולכבוש את יצרו, ולכן אף שהאנשים הגדויקי' בכל דור
 דור מתי מספר הנה, כדאי הם שיקויס כל המין בגלגלם, ולא תשחת עוד האדמה
 בעבור הקוטאים : (כב) וקר, שרשו קרר וכן מעדה בגד ביום קרה (משלי כ"ה כ'),
 ואין כמות בקרה (איוב כ"ד ו'), הראוי קרה ע"י חטאה ובעבור הריש שלא תקבל
 דגש נקמנה הקור' וכן לפני קרתו מי יעמד (תהלים קמ"ו י"ז),
 הראוי קרתו על משקל חטתו וכן מים קרים (משלי כ"ה כ"ה), על משקל
 חטאים וכן בעלית הטקרה (שופטים ג' כ'), ראוי להיות
 מוקרה ע"י טהרתה משרש חמת כנגדה משרש נכח וחול' וסרו השרש בשלימות
 מרא קרירי' חמורא אפי' בתקופת' תמוז קריר לי' : והנה חלק את
 השנה בתחלה לשני חלקי' והם זרע וקציר, ואח"כ דרך פדע לארבעה חלקי', קור כנגד
 חום, וקץ כנגד חורף, וכלם יום ולינה יחלקו כי החסר מזה חוסף בזה חס' כי ישנו העודף
 וחסר ויחסיף על החסר עד היותם שווה : לא ישברו, מכלל ששבתו כל ימות המובל
 שלא שמו המנוחות ולא הי' ניכר בין יום ובין לילה, ועתה לא ישבותו ולא יבטלו
 עלהתנהג כמדרן : (ב) ומוראכם